

5. DAR ÇEKIMLILERIŇ DÜŞMEK DÜZGÜN!

327-nji gönükme. Okaň. Soraglara jogap beriň, soňra depderi-ňize göçüriň.

Bagyr+yň=bagryň	köwüş+iň=köwüşüň
egil+ip=eglip	maňyz+yň=maňzyň
görün+ip—görnüp	tomus+y=tomsy

1. Goşmak alamatynyň öň ýanyndaky düýp sözleriň soňy haýsy çekimsiz bilen gutarýar?
2. Bu düýp sözler näçe bogunly?
3. Bu düýp sözleriň birinji bogny açykmy ýa-da ýapykmy?
4. Bu düýp sözleriň bogunlarynyň çekimsizleri nähili aýdylýar: açykmy ýa-da dymykmy?
5. Bu düýp sözlere goşulýan goşulmalar nähili sesler bilen başlanýar we olar goşulandan soň, ikinji bogundan haýsy çekimliler düşüp galýar?

L, n, r, s, ş, z seslerine gutaryp, birinji bogny açyk we çekimlileri gysga aýdylýan iki bogunly düýp sözlere çekimli bilen başlanýan goşulma goşulsa, Ikinji bogundaky dar çekimliler (**y, i, u, ü**) düşürilýär.

Meselem: çagyl-çaglyň, bagyr-bagry, göwün-göwne, towus-towsar, deňiz-deňziň, çebiş-çebşi we ş.m.

* * * *

328-nji gönükme. Bu sözlere çekimli ses bilen başlanýan goşulma goşuň we nusgadaky ýaly ýazyp, depderiňize göçüriň.

Görün, ogul, tomus, bagyr, çöwür, sygyr, çagyl, kümüş, kömür, nagyş, baýyr, goýun, boýun, garyn, ýaguş, deňiz, semiz, nebis, oýun.

NUSGA: görün+ip=görnüp, ogul+yň=ogluň, ...

* * * *

329-nji gönükme. Okaň. Has gara ýazylan sözleri düýp söz we goşulma görnüşine öwürüp, depderiňize ýazyň.

Göwnüme bolmasa, ol kitap hiç wagt maňa miýesser etmejek ýalydy. Meniň ähli şatlygym edil şemalyň **ugruna** gaýyp giden uçgun ýaly ýitip gitdi. **Şatlyk** ornuny gahar bilen gynanç eýeledi. Kitabyň görnüşine seredenimde, görejimiň önünde peýda bolan ýaş düwmeleri äpet bir derýa **öwrülip**, kitabyň ýüzünde tolkun atdy. Men saklanyp bilmän, maňlaýymy parta goýup, horkuldap agladym. Şonda men bir ullakan eliň kellämi sypalaýandygyny aňşyrdym. Kellämi galdyryp-galdyrmankam, *burnuma* kitabyň täp-täzeje ysy urdy. Men

gaňrylyp ýokaryma seretsem, bir eli bilen kellämi sypalap, beýleki eli bilen bolsa edil gözümiň ýanynda bir kitap tutup, eglip duran mugallymy gördüm.

(A. Gurbanow, <<Çigildem gali>>)

NUSGA: göwnüme=gowün+ime, ...

Göçüren sözleriňiziň nähili çekimsizler bilen gutarýandygyny, çekimli bilen başlanýan goşulma goşulanda, olaryň ikinji bognundan haýsy çekimliniň düşüp galýandygyny aýdyň.

* * * *

330-nji gönükme. Okaň we bu sözleriň ikinji bognunda haýsy dar çekimlileriň düşüp galandygyny aýdyň.

Sygryň, goýnuň, çoýnuň, düwnüni, garnyna, towsup, çagly, çebşimiz, bagry, deňziri, doňzuň, maňzy, bognuna, ýeňler,

aýryp, doýrup, tomsuna, nagşy, köwşi.

Bu sözleriň soňundaky goşulmalaryny taşlap, olary düýp söz görnüşine öwürüň we depderiňize ýazyň.

NUSGA: sygyr. goyun, ...

* * * *

331-nji gönükme. Soňunda köp nokat goýlan sözlere ýaýyň içindäki goşulmalaryň degişlisini goşup, sözlemleri göçüriň. Çekimli bilen başlanýan goşulma goşulandan soňra, ol sözleriň nähili ýazylmalydygyna üns beriň.

1. Süýtde agyz... (y, i) bişen suwy üfläp içer.

2. Türkmenistanyň pagtaçylary görül... (üp, ip)-eşidilmedik üstünlige eýe boldular, olar Watana "ak altynyň" bol hasylyny tabşyrdylar.

3. Ol öz ogluny ýanyna çagyrdy, soň eli bilen onuň egin... (yna, ine) kakyp:

—Berekella, ogul... (um, ym), sen uly iş bitirdiň, indi göwün... (üň, iň) islänini edip bilersiň! — diýdi.

4. Gözeliň eli çeper, onuň ýaka salan nagyş... (yny, ini) görseň, haýran galarsyň.

5. Olar çagyl... (y, i) nirede düşürdiler?

* * * *

332-nji gönükme. Nakyllary göçüriň. Ikinji bognundan dar çekimliler düşüp galan sözleriň aşagyny çyzyň.

NAKYLLAR:

Sygryň şahyna ursañ, endamy syzlar.

Goýny ýel alsa, geçini asmanda gör.

Guduzlan itiň ömri kyrk gün.

Gyş öter, ýüzügaraçylyk kömre galar.

Düýe öz boýnunyň egriligini bilmän, ýylana egri diýermiş.

Leglegiň gideni görünmez, geleni görner.

El döwler — egri bitmek üçin.

Är ýeňlip, gola düşer, guş ýeňlip — tora.

* * * *

333-nji gönükme. Bu sözlere çekimli bilen başlanýan goşulma goşuň we olary sözlem içinde getirip, depderiňize ýazyň.

Maňyz, bagyr, nogul, göwün, deňiz, söwüş, görün, böwüs.

Goşulma goşup ýazan sözleriňiziň haýsy bognunda nähili dar çekimliniň düşýändigini, sebäbini aýdyp beriň.

* * * *

334-nji gönükme. Okaň. Ikinji bognundan dar çekimliler düşüp galan sözleri göçürüp alyň.

—Buşluk! Artygyň ogly boldy! — diýip, habar berip ýören çagalar oba arasynda ondan-oňa ylgaşýardylar. Şol wagtda Nurjahanyň öýünden iňna-iňna diýen çaga sesi çykýardy. Şol ses Nurjahanyň köpden bäre garaşýan guwanjydy... Ol ses Artygyň gulagyna-da ýakymly eşidildi.

Gonşularyndan gelen gartaň aýal çaganyň göbegini kesdi. Ol aýal Nurjahanyň agtygyna, Aýnanyň çagasyna, Artygyň ogluna göbek ene bolanyna çenden-çakdan begendi. Çaganyň sesi özüni biraz rastlan Aýna— Nurjahanyň gelnine has mähriban eşidildi. Ol indi enelik döwrüne geçdi.

Nurjahanyň gapysynda goşa gazan atarylyp, pişme bişirilýärdi. Ol toýa öňünden taýýarlyk görüpdi. Nurjahan dumly-duşdan ýagşyp gelýän adamlara erikden, igdeden, kişmişden, pişmeden penjesini dolduryp, toý paý berýärdi. Toý Artygyň göwnüni gösterdi.

(B.Kerbabaýew, «Aýgytly ädim»)

Göçürip alan sözleriňiziň düýp sözlerini we olaryň ikinji bognundan haýsy dar çekimlileriň düşüp galandygyny aýdyp beriň.

Tekstiň temasyny anyklaň.

335-nji gönükme. Aşakdaky sözlere gapdalyndaky goşulmalary goşup, depderiňize göçüriň. Soň soraglara jogap berin.

Ýagyr—y

Böwüs —üp

demir—iň

selin—iň

goýun—a	gelin—iň
doýur—up	çebiş—i
göwün—üne	ümür—i
toýun—y	alyn—yp
ýagyş—yň	boýun—una
turuz—ar	bilin—er
baryl—ar	höwür—i
döwül—er	çöwür—üp
egil—ip	göwüs—i
çagyl—yň	towus—up
döwür—üň	sowur—ar

1. Bu sözleriň soňy nähili çekimsizler bilen gutarýar we olar näçe bogunly?

2. Bu sözlere goşulýan goşulmalar nähili ses bilen başlanýar we şol goşulmalar goşulandan soň, olaryň haýsy bogrundaky çekimliler düşüp galýar?

3. Düşüp galýan çekimliler nähili çekimlilerdir?

* * * *

336-nji gönükme. Kitabyňzyň ahyryndaky orfografik sözlükden ikinji boglundan dar çekimlileri düşüp galan sözleriň ýedi sanysyny tapyp, depderiňize ýazyň.

NUSGA: baýyr—baýry, ...

Ýazan sözleriňizde haýsy dar çekimliniň düşýändigini we sebäbini aýdyp beriň.

* * * *

337-nji gönükme. Okaň. Hekaýajyga sözbaşy tapyň we mazmuny boýunça iki abzasa bölüp, depderiňize ýazyň. Dar çekimlisi düşüp galan sözleriň aşagyny çyzyň.

Giň meýdanyň göwsünde, topbak-topbak gök çäýrlyklaryň arasynda başlaryny galdyrman ýaýraşyp otlap ýören sygyrlaryň çopany mendim. Gün ikindi boldy. Sygry oba sürmek wagty geldi. Ýabyň boýundan ylgap düşüp, onuň golaýyndaky baýra çykdy. Soň sygyrlara tarap ugradym. Sygyrlary toplap, olaryň ýüzüni oba tarap öwürüp, kowup başladym.

(A. Durdyýew, «Saýlanan eserler»).

338-nji gönükme. Şygry labyzly okaň. Has gara ýazylan sözleriň ikinji bognundan haýsy çekimliniň düşüp galandygyny we onuň sebäbini aýdyň.

ÝAŞA, PARAHATLYK, ÝAŞA!

Parahatlyk eýýämynda doguldyk,
Göwnümüz Watana söýgüden doly.
Biz bagtly eýýämyň ýaşlary bolduk,
Ösýäris durmuşyň ösüşi ýaly.
Ýaşa, parahatlyk, ýaşa!
Bagty üçin geljegimiziň!
Seniň ugruňda göreşe,
Hemmejämiz taýýar biziň!
Gelşimize belent mekdep jaýyna,
Äpişgeden Watanymyza garaýarys,
Baksak ölkämiziň her bir taýyna,
Täze-täze gurluşyklar görýäris.

(K. Gurbannepesow).

339-nji gönükme. Sözleri okaň, soňra nusgada görkezilişi ýaly depderiňize ýazyň.

Bagryň, kendiriň, maňzy, ýyldyzy. Tomsuň, namysyň. Sygry, takyry. Çaglyň, ýazylyp, gawuny, goýny.

NUSGA:

Ikinji bognundan dar çekimlisi
düşmedik sözler

Ikinji bognundan dar çekimlisi
düşen sözler

kendir — kendiriň

bagyr — bagryň

ikinci bogundaky düşmeli **y, i, u, ü** dar çekimlileriniň öň ýanyndan **z, d**, ýa-da dymyk çekimsizlerden biri gelse, onda olar düşmeýärler: gyzyl—gyzyly, gadyr—gadyry, takyr—takyry, goşul—goşulyp we ş.m.

Asyl, pasyl, nesil, ylym sözlerine çekimli bilen başlanýan goşulma goşulanda, olaryň ikinji bogundaky dar çekimliler kadadan çykma hökmünde düşürilýär: asyl— asly, nesil—nesli, pasyl—pasty, ylym—ylmy.

340-nji gönükme. Sözleri okaň. Bularyň ikinji bognundan **y, i, u, ü** dar çekimlileriniň düşüp galmazlygynyň sebäbini aýdyp beriň.

Gurşun—gurşunyň, tamdyr—tamdyry, gargyş—gargyşy. tolgan—tolgunyp,

üsgür—üsgürip, kendir—kendire, baldyr—baldyry, ýalňyş—ýalňyşyp.

Gawun—gawunyň, agyl—agyly, namys—namysy, bölüp—bölünip, çaşyr—çaşyryp.

Ýazyl—ýazylyp, çyzyl—çyzylyp, gyzyl—gyzyla, çadyr—çadyryň, ezil—ezilip,

gidil—gidiler, gadyr—gadyry, tütün—tütüniň, ekin—ekini, dakyn—dakynyp,

akyl—akyla, gatyr—gatyry, ýatyr—ýatyryp, basyr—basyryp, dökün—döküni.

* * * *

341-nji gönükme. Okaň. Has gara ýazylan sözlerden ilki ikinji bognundan dar çekimlisi düşüp galanlaryny, soňra düşmediklerini göçüriň.

1. Dünýaniň sada adamlary **urşa** garşy göreşýärler. Biz parahatçylykly **durmuşyň** adamlarydyrys.

2. Biz siziň uzynlygyna **böküşiňize** syn etdik. Sportuň **gadyryny** biliň! Ol adamyň sagatlygyna, keýpi hoşlugyna ýardam edýär.

3. **Sygra** serediň, **ekine** baraymasyn.

4. **Sülgüniň** dogany Türkmen döwlet uniwersitetinde okaýar. Onuň ady Hormat tagtasyna

ýazylypdyr.

5. **Kümşüň göwni** açyk, ol özünden edilýän haýyşdan hiç wagt boýun towlamaýar.

6. Okuwçylar, siz hem **ýaryşa goşulyň.**

7. **Ýagşa** ezilip durmaň, öýe giriň!

8. Ümrüň içinde hiç zat görünmeýärdi.

Göçürip alan sözleriňiziň ikinji bognundan dar çekimlileriň düşürilmegiň we düşürilmezliginiň sebäbini aýdyp beriň.

* * * *

342-nji gönükme. Sözlemleri göçüriň. Ikinji bognundan dar çekimlileri düşüp galan sözleriň aşagyna bir çyzyk, dar çekimlileri düşmedikleriniň aşagyna iki çyzyk çyzyň.

1. Howzuň ortasyndaky fontandan atylýan suw şarlap seslenýärdi.

2. Maraljygy çagyryň! Biz baýra oýnamaga gitjek. Ekiniň içi bilen gitmäliň. Ekin meýdany oňat edilip sürlüpdür.

3. Siz ýylgynyň köp ýerini bilýärsiňizmi? Belki, şol ýere oduna gideris? Atyzyň içi bilen gitmäliň, gaýraky takyryň üsti bilen gideliň.

4. Seniň gopuzuň barmy?

5. Aýna nahar taýýarlap, çäýnek-käseleri hem süpürüp goýdy. Onuň ogly 4-nji klasda okaýardy. Bu gün onuň doglan güni. Ol öz dostlaryny öýe çagyrypdy.

Atyz sözünüň manysyny düşündiriň we sözlük depderiňize ýazyň.

* * * *

343-nji gönükme. Okaň. ikinji boglundan dar **u, ü, y, i** çekimlileri düşüp galan sözleri tapyp, nusgadaky ýaly edip, depderiňize göçüriň we dar çekimlileriň düşüp galmagynyň sebäplerini aýdyp beriň.

1. Çagajyklar güjüjegiň boýnundan ýüp salyp oýnaýardylar. Göwnüme bolmasa, Durdujygyň bu gün ugry ýokdy.

2. Tekiz diwara ýelmeşip goýlan höwürtgäniň içinde daşy çyparja iki sany ýumurtga peýda boldy. Şondan soňra oň ikisi-de awa gidýän guşlaryň biri ýumurtgany bagry bilen ýylatmaga galýardy. Olar tutan awlaryny özleri iýmän, çaga guşlaryň agzyna salýardylar.

Mergen aga: «Asty goýun, üsti geçi, burny polat, guýrugy gaýçy, bil!» diýip, gözlerini güldürdi.

3. Agzynda diri gumryny saklap duran barsyň gözleri ýiteldi. Ol çagasyna oýnatmak üçin gamşyň içinden tutan guşuny ýere taşlap, gaharly arlady.

NUSGA: boýnundan—boýun+yndan,

oýnaýardylar—oýun+aýardylar...

* * * *

344-nji gönükme. Bu sözleriň soňuna çekimli ses bilen başlanýan goşulma goşup, depderiňize göçüriň, ikinji bogundaky dar çekimlileriň düşüp-düşmezligine üns beriň.

Ýyldyz, ogul, agyz, käriz, gürsün, görül, baryl, agyl, gawun, gotur, tütün, ümür, üsgür, deňiz, nebis, namys, gurul, semiz, takyr, gadyr, ezil, goýun, doýur, gemir, örüz, egin, beril, kendir.

NUSGA: ýyldyzy, ogluna, ...

* * * *

345-nji gönükme. Göçüreniňizde, ýaýyň içindäki goşulmalary oň ýanyndaky sözlere goşup ýazyň. Şol sözleriň ýazylyş düzgünini ýatdan çykarmaň.

1. Odun (-y) ýygan biler, maly bakan. Akyl (-y) ýogyň ýakyn (-y) ýok. Göwün (-i) açygyn ýoly açyk.

2. Tamdyr (-a) ot göýberniň we çörek bişir (-iň). Ertir obamyz görül (-ip) -eşdilmedik zähmet ýeňis (-iňiň) toýuny toýlaýar. Goňşy obalaryň hem adamlaryny toýa çagyý (-yň).

3. Ýeňil (-işe) sezewar bolanlar soňky ýaryşlara göýberil-mez.

4. Aýsyz garaňky gijeler ýyldyz (-a) seredip, ilerini, gaýrany bilip bolarmy?

5. Tanyş (-yň), bu meniň klasdaş ýoldaşym.

* * * *

346-nji gönükme. Bu sözlere çekimli bilen başlanýan goşulma goşup, sözlem içinde getiriň we depderiňize ýazyň. Sözleriň ikinji bognunda dar çekimlileriň düşüp-düşmezliginiň sebäbini aýdyp beriň.

Akyl, çagyl, gürsün, oýun, kãriz, dökün, deňiz, gadyr.

* * * *

347-nji gönükme. Okaň we mazmunyny öz düşünişiňiz ýaly gürrüň edip beriň.

S.A. NYÝAZOW

Türkmenistanyň ilkinji Prezidenti Saparmyrat Türkmenbaşy 1940-njy ýylda Aşgabat şäherinde doguldy. Zähmet ýoluna 1959-njy ýylda başlady.

S.A. Nyýazow 1990-njy ýylyň 27-nji oktãbrynda ählihalk saýlawlary netijesinde döwletimiziň Prezidenti wezipesine saýlanyldy. Bu onuň adamlar bilen bolan duşuşyklarda, mejlislerde özüniň alyp barýan syýasaty bilen, halka aýdýan gep-sözünüň dogrulygy bilen, halallygy bilen amala aşdy.

S.A. Nyýazow 1991-nji ýylyň maýynda Dünýä türkmenleriniň gumanitar birleşiginiň prezidentligine saýlanyldy. Ol öz ýurdumyzda-da, daşary ýurtlarda-da synaglardan geçip, uly hormat-sylaga eýe bolmagy başaran döwlet ýolbaşçysy hökmünde ykrar edildi.

Saparmyrat Türkmenbaşynyň ýolbaşçylygynda Türkmenistan özygtyýarly döwlet hökmünde Birleşen Milletler Guramasynyň agzalygyna göterildi. Dünýäniň ençeme ýurdy Garaşsyz Türkmenistan döwletini ykrar etdi. Watanymyz 1995-njy ýylda Bitarap döwlet boldy.

S.A. Nyýazowyň aladalary netijesinde türkmen topragynyň baýlyklary öz halkymyza nesip edip başlady. Köp ýyllaryň dowamynda unudyň milli dãp-dessurlarymyz tãzeden dikeldildi.

Aňry, bãri, ýokary, ileri ýaly tarap görkezýän sözlere **d, k, l, r, s** çekimsizleri bilen başlanýan goşulmalar goşulanda, olaryň soňundaky **y, i** dar çekimlileri düşüp galýar.

Meselem: aňry-aňryda, ileri-ilerki, bãri-bãrsi, ýokary ýokarrak, ileri-ilerde.

348-nji gönükme. Göçüreniňizde, ýaýyň içindãki goşulmalary oň ýanyndaky sözlere goşup ýazyň we ol sözlerde degşli dar çekimlileriň ýazuwyna üns beriň.

1. Daýymlar ileri (-ki) obada ýaşayar. Men onuň ogul (-y) bilen ýaşytdaş.
2. Biz ýokary (-da) paraşýut bilen düşüp gelýän oğlan we gyzlary gördük. Olar türgenleşik işini geçirýärdiler. Ýaş sportsmenler beýikden-pesden ýeňillik bilen towus (-arlar).
3. Sen bäri (-de) dur we hatardaky ýoldaşlaryň bilen deňleş. Ýaryşda ýeniş (-e) eýe bolmalydyrys!
4. Aňry (-ky) oğlan kim? Ol haýsy mekdepeden?

* * * *

349-nji gönükme. Aşakdaky sözlere **d, k, l, r, s** çekimsizleriniň her biri bilen başlanýan bir goşulma goşup, olary depderiňize göçüriň.

Aňry, bäri, ileri, ýokary.

NUSGA: aňry—aňyrda, aňyrky, aňyrrak, aňyrsy, aňrylary.

* * * *

350-nji gönükme. Aňry, bari, ileri sözleriniň her birine **d, k, l, r, s** çekimsizleri bilen başlanýan goşulmalaryň haýsyda bolsa birini goşup, sözlem içinde getiriň we depderiňize ýazyň.

NUSGA: Aňyrsy gaýa, bärsi gaýa, ortarasy sary maýa (matal).

* * * *

351-nji gönükme. Göcüreniňizde, köp nokatlaryň ýerine ýaýyň içindäki goşulmalary ýazyň. Şol sözleriň dogry aýdylyşyna üns beriň.

1. Maňa buýur... (an) ýumşuny doly ýerine ýetirdim.
2. Oduň örän güýçli howur... (y) bar.
3. Siz ileri... (ki) oba gitjekmi?
4. Aňry... (rak) duruň, geçmäge ýol beriň.
5. Merediň gelin... (i) mugallyma bolup işleýär. Biz onuň bilen baryp görüş... (eriş).
6. Biz baýyr...(yň) ýokary. ...(syna) çykdyk. Ol ýerden posýologyň görnüşi örän owadan.

* * * *

352-nji gönükme. Sözlere çekimli bilen başlanýan goşulmalar goşup, depderiňize göçüriň.

Boýun	Turuz	Oýun	Beryl
Bagyr	Goňur	Çagyl	Aňry

Ileri	Bäri	Ýokary	Nagyş
Galyş	Göwuş	Uruş	Görun
Ýeňil	Baýyr	Maňyz	Goýun
kömür	baryl	çebiş	tomus

NUSGA: boýun—boýuy, ...

Ahyrlary **-ýyş, -ýiş** goşulmalary bilen gutarýan sözlere çekimli ses bilen başlanýan goşulmalar goşulanda, **-ýyş, -ýiş** goşulmasyndaky **y, i** dar çekimlileri düşürilýär.

Meselem: garaýyş—garaýşy, ýaşayyş—ýaşayşymyz, sözleýiş—sözleýşi, gepleýiş—gepleýşiň we ş.m.

353-nji gönükme. Köp nokatlaryň ýerine degişli goşulmalary ýazyp, sözlemleri göçürüň.

1. Biziň okalgamyzda halkymyzyň ýaşayyş..., durmuşy hakynda oňat kitaplar bar.
2. Biz ikinji brigada kömege geldik. Okuwçylaryň işleýiş... mugallyma ýarady.
3. Siziň şolara bolan garaýyş... nähili?
4. Bagşy aýdyma başlady. Ol barha gyzýardy. Bagşy tamdyrasynyň kiriş... çekdi.
5. Myradyň käbir ýoldaşlary tankytlaýyş... haladym. Maslahatyň işine aktiw gatnaşmak gerek. Ol meniň goşgy okaýyş... diňledi. Meniň çeper okaýyş... oňa ýarady.

* * * *

354-nji gönükme. Aşakdaky sözleriň soňuna çekimli ses bilen başlanýan goşulma goşup, sözlem içinde getirin we depderiňize ýazyň.

Sözleýiş, başlaýyş, nagyşlaýyş, igeleýiş, dokma dokaýyş, çüýleýiş.

* * * *

355-nji gönükme. Göçüreniňizde, ýaýyň içindäki goşulmalary oň ýanyndaky sözlere goşup ýazyň we ol sözlerde degişli dar çekimlileriň ýazuwyna üns beriň.

1. Abdyl agam arrykdyr, agyz (y) burun (y) mürrükdir, hemme zada gerekdir (matal).
2. Biz dokma fabriginde bolduk we stanoklaryň işleýiş (ine) syn etdik. Fabriğiň işçileriniň dynç alyş (yny), ýaşayyş (yny) haladyk.
3. Biz ileri (ki) ýoldan gitdik. Ol öýleriniň duşuna gelende, yoldan sowul (yp) galdy.
4. Kiçijik Maraljygyň köýnegiň ýakasyny nagyşlaýyş (yna) haýran galdyk.

5. Durdy aladaly görün (üşde) ýoldaşyna garady we öz joşgunly pikirini aýan etdi:

—Dostlar, men maşynyň pagta arassalaýyş (yna) örän geň galýaryn!

6. Başlygyň bizi garşylaýyş (y) göwün (umden) turdy.

GEÇILENLERI GAÝTALAMAK ÜÇIN SOR AGLAR:

1. Çekimlilerden dar çekimliler haýsylardyr? Aýdyp beriň.

2. Sözleriň ikinji boglundaky dar çekimliler ýazuwda nähili şertlerde düşürilýär we nähili şertlerde düşürilmeyär?

Ýatlamak üçin sözler:

a) çagyl+y=çagly, sygyr+y = sygry, görün+er=görner,

ýagys+y=ýagşy, maňyz+yň=maňzyň, göwüs+i=göwsi.

b) takyr+y=takry, öküz+i=öküzi, dökün+i=döküni we ş.m.

3. Aňry, bári, ýokary, ileri ýaly sözlere nähili çekimsizler bilen başlanýan goşulma goşulanda, olaryň soňundaky dar, i çekimlileri düşürilýär? Mysallar getirň.

Soňlary **-ýyş, -ýiş** goşulmalary bilen gutaran sözleriň şol dar çekimlileri ýazuwda nähili şertlerde düşürilýärler? Mysallar getirň.

Orfografik we düşündirişli sözlükden dar çekimlisi düşýän sözleri tapyň, sözlük depderiňize ýazyň.